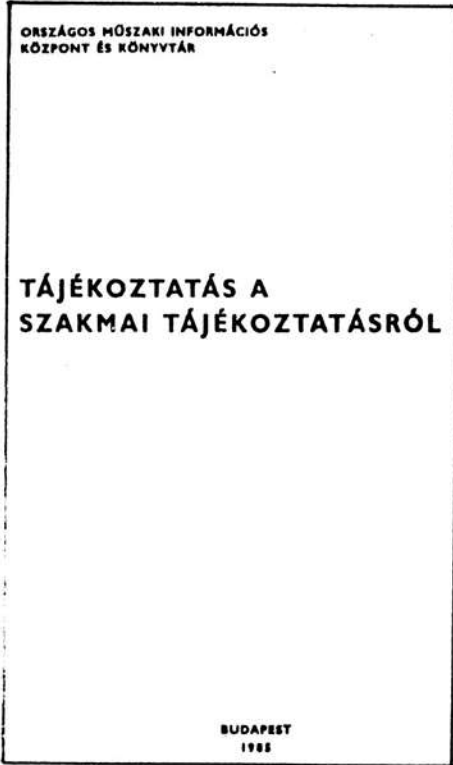

Új OMIKK-kiadvány: Tájékoztató a szakmai tájékoztatásról

Tájékoztató a szakmai tájékoztatásról / [szerk. Csengődy Lászlóné]. – 3. átdolg. bőv. kiad. – Bp. : OMIKK, 1985. – 336 p. ; 29 cm
ISBN 963 592 384 8

A közelmúltban jelent meg harmadik alkalommal – bővített és átdolgozott formában – az Oktatási és Módszertani Osztály gondozta kiadvány, a Tájékoztató a szakmai tájékoztatásról.

Egyre tartalmasabb, információgazdagabb volta arról tanúskodik, hogy készítőit, mindenekelőtt szerkesztőjét, Csengődy Lászlónét nem kényelmesítette el a mű kelendősege. A fokozódó igényesség, a mind tökéletesebb kivitelre törekvés nemcsak az összegyűjtött adatok mennyiségében, hanem csoportosításában, szerkesztésében is megmutatkozik.

A mostani kiadás – az első 67, a második 472 intézményi „szócikkével” szemben – 32 főhatóság 660 intézményének, vállalatának tájékoztató apparátusáról ad áttekintést.

Az egyes intézményekről is többet tudunk meg, mint korábban. Így ebben a kiadásban szerepel először az Országos Széchényi Könyvtár központi katalógusaiban használt intézményazonosító kód, az információs táruk gyűjtőkori meghatározása, a gyűjteményeket tartalmilag feltáró osztályozási rendszer, valamint az, hogy milyen leíró katalógusok állnak az adott helyeken rendelkezésre. A felesleges adatközlések viszont – mint például a

főhatóságok nevének megismérlése az egyébként is főhatóságok szerint rendezett tételekben – elmaradtak.

A kiadvány elsődleges betűrendje tehát főhatóságok szerinti. Egy-egy főhatóság alatt kerülnek betűrendes felsorolásra mindazok a hozzátartozó szervezetek (intézmények, vállalatok), amelyek szakmai, szakirodalmi tájékoztatással (is) foglalkoznak. Az egyes tételek a következő kérdésekre adnak választ:

- a szervezet neve (idegen nyelven is, ha van)
- címe, telex- és telefonszáma
- előző neve
- leőhelykódja
- főprofilja, feladatköre
- információs tárai
- az információs táruk gyűjtőköre
- a gyűjtemény tartalmi feltárására használt osztályozási rendszer
- a gyűjtemény feltártsága-használhatósága (hozzáférési-visszakeresési körülmények és lehetőségek)
- szakirodalmi szolgáltatásai
- a szakirodalmi szolgáltatásokkal összefüggő reprográfiai szolgáltatások
- tájékoztató szolgáltatásainak felhasználói
- tagsága nemzetközi információs, illetve könyvtári szervezetekben
- szakmai tájékoztató kiadványai, ezek jellege, forrásai, feldolgozás módja, periodicitása
- a tájékoztató tevékenységgel foglalkozók neve, címe és telefonszáma.

Ez az információgazdagság – jegyezhetem meg joggal – párját ritkítja, mégha a hasonló típusú angol kézikönyvekhez hasonlítjuk is.

Noha a Tájékoztató a szakmai tájékoztatásról elsősorban a szakirodalom felhasználóinak szánt tájékoztató műszer, jómagam mégis a szakmabeli, a könyvtáros szemszögéből próbálom használhatóságát felbecsülni.

Ez az eszköz nagyon megkönnyíti a szakmai tájékoztató kiadványok fölötti áttekintést, és szükség esetén azok bekérését a közreadóktól. Segítségét nyújt a hivatalos testületi nevek és – mivel az előző nevet is megadja – a névváltozások megállapításához, ami nem kis „ajándék” a gyakori intézményi névcserek korában. A feldolgozó könyvtáros valóságos kincse az ilyen típusú kiadvány, hiszen sokszor órákat kell eltölteni azzal, hogy meglelje a szabályos névalakot. Áttételesen, de egy javaslat erejéig nagyon is közvetlenül tartozik ide, hogy különösen a szocialista és a kisebb nyugati országok irodalmának feldolgozása közben szokott sok késedelmet okozni ez a nyomozó munka, mivel ott ilyen segédkönyvek vagy nem jelennek meg, vagy túl kicsi a publicitásuk ahhoz, hogy beszerezzük őket. Ebből a tapasztalatból kiindulva gondolom, hogy *más országokban is kelendő és jól használható lenne ez a kiadvány, ha – mondjuk – angol és orosz nyelven is megjelenhetne, és az OMIKK hallható hírveréssel terjesztené.* (Ezen felül az

intézmény amúgy is szűkös kiadványcsere alapját sem volna rossz vele szélesíteni.)

Könyvtárközi kölcsönzési szempontból a reprográfiai szolgáltatásokkal kapcsolatos közlések nyújtanak komoly segítséget. Birtokukban ugyanis a kölcsönző könyvtáros már a kérésnél el tudja dönteni, hogy eredeti anyagot kérjen-e, vagy kérhet xerox-másolatot, illetve mikrofilmet is.

Az ilyen típusú összeállítások adatai, információi azonban rendkívül gyorsan megváltoznak vagy elévülnek (példa rá benne saját intézményünk). Ezért, habár tudom, hogy ez igen nagy és „megérdemelt pihenésre” csábító munka, mégsem szabadna olyan sokat várni egy-egy újabb kiadásával, és – esetleg – a változásokról is kiegészítést lehetne közzétenni két kiadása között.

A Tájékoztató a szakmai tájékoztatásról két mutatót is ad: intézmények neve szerintit és tárgymutatót.

Véleményem szerint a következő kiadásoknál talán lehetne a mutatókat gazdagítani, hiszen ez jelentősen előmozdíthatná az információk több oldalról való megközelítését. Nagyon fontosnak tartanám az intézmények névrövidítésének mutatóját vagy legalábbis utalókat a rövidített nevektől.

Talán még egy észrevétel: a hasonló típusú kézikönyvekben a tételeket általában megszámozzák, és a mutatók nem az oldalszámra, hanem a tételszámra utalnak, hiszen egy oldalon több tétel is szerepelhet. Ez megkönnyíti a keresést.

Összefoglalva: a kiadvány fölöttébb hasznos, örülünk megjelenésének.

Demén Ilona
(OMIKK)

Az információs termékek árképzése

Kétségtelen tény, hogy az online módon hozzáférhető, géppel olvasható információs termékek közreadása veszélyt jelent a nyomtatott termékek létére nézve. Ez nem azzal áll összefüggésben, hogy a nyomtatott termékeknek már nincs meg a maguk sajátos helye, hanem azzal, hogy a rendelkezésre álló termékek változó összetétele és használatuk új módja rendkívül megnehezíti a „helyes” árképzést. A nem megfelelő árképzési struktúra pedig egyaránt veszélyezteti a nyomtatott és a géppel olvasható terméket.

A probléma lényegében abból származik, hogy míg a nyomtatott termék utáni várható bevétel viszonylag könnyen kiszámítható (a becsült kereslet ismeretében az előállító olyan árat állapít meg, amely fedezi a szükséges bevételt), a gépi produktumok esetében az előállító csak az adatbázis bérleti díját ismeri előre, mint biztos bevételt, a további bevételek sok „kisfelhasználótól” és néhány „nagyfelhasználótól” származnak részletekben esetleges módon. Az információs termékek előállítói olyan helyzet elérésére törekuszenek, amelyben a nyomtatott és a géppel olvasható termék forgalmából származó bevételek *együttesen* haladják meg a csupán a nyomtatott termék eladásából származó bevételeket. A megfelelő árképzési politika kialakítását nemcsak az nehezíti meg, hogy a felhasználók a költséghatékonyság követelményeit szem előtt tartva felváltva veszik igénybe a különböző online szolgáltatóközpontokat, rendszereket és adatbázisokat, hanem az is, hogy az utóbbi időben lehetővé vált az adatbázisok „letöltése” (downloading)* és az így nyert részadatbázisok „házi” tárolása és

hasznosítása. Ha nem kerül sor korlátozásokra a felhasználó a nyomtatott termékkel vagy annak a számára szükséges részével egyenértékű részt tölthet le az adatbázisból a normál igénybevételnél szokásos árak mellett. Ez egyben azt is eredményezi, hogy a különböző változatok együttes értékesítéséből származó jövedelem előbb-utóbb kevesebb lesz a *csak* a nyomtatott változat értékesítéséből származó bevételeknél. Ha az előállító veszteségessé válik, a termék piacképtelen lesz és megszűnik.

A géppel olvasható adatbázis előállítója előtt három lehetőség áll:

- csak a nyomtatott változatot értékesíti,
- a teljes változat egyes részeit értékesíti géppel olvasható formában,
- párhuzamosan teljes (vagy kiegészített) gépi adatbázist is értékesít.

A Chemical Abstracts pl. több olyan gépi termékkel rendelkezik, amely a nyomtatott változathoz származtatott, de nem egyezik meg azzal teljes mértékben (pl. CA Condensates, Chemical Biological Activities, Chemical Titles, CA Search). Az ilyen típusú gépi adatbázisok egyelőre még nem gyakoroltak számottevő hatást a Chemical Abstracts nyomtatott változatának forgalmára. Ugyanakkor már érzékelhetőek annak jelei, hogy a *teljes* Chemical Abstracts adatbázis (bibliográfiai információk, indexek, referátumok) a CAS Online rendszerrel együtt a nyomtatott változat forgalmának csökkenéséhez vezet.

Hasonlóak a tapasztalatok az Excerpta Medica-val is. A vizsgálatok szerint azokban az esetekben, amikor a felhasználók egyenlő eséllyel választhattak a nyomtatott és a gépi változat között, a nyomtatott változat évi forgalma 5%-kal csökkent a gépi változat 40%-os növeke-

* (vö. TMT 1984. 3. sz. p. 119., 5. sz. p. 203. és p. 531.)